

რეგისტრაციის N _____

მიღების თარიღი: ___/___/___

„სასამართლოს მეგობრის“ მოსაზრება

„სასამართლოს მეგობრის“ მოსაზრების ფორმასთან დაკავშირებით, კითხვის, შენიშვნის ან რეკომენდაციის არსებობის შემთხვევაში შეგიძლიათ დაგვიკავშირდეთ ნომერზე +995 422-27-00-99 ან მოგვწეროთ ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით მისამართზე: const@constcourt.ge; ვებგვერდი: www.constcourt.ge

თუ რომელიმე პუნქტის შესავსებად გამოყოფილი ადგილი არ იქნება საკმარისი, შეგიძლიათ ფორმას დამატებითი გვერდი დაურთოთ. ყოველ დამატებით გვერდზე გადაიტანეთ იმ პუნქტის სათაური, რომელსაც ავსებთ. წერის დასრულების შემდეგ ფორმა დანომრეთ.

I. ფორმალური ნაწილი

1. მოსაზრების ავტორის რეკვიზიტები:

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია	204861373	ჯანსუღ კახიძის #15, 0102, თბილისი, საქართველო.
სახელი, გვარი/სახელწოდება	პირადი/საიდენტიფიკაციო ნომერი	მისამართი
მ. აბაშიძის გამზირი #48, ბათუმი, საქართველო.		nkurdovanidze@gyla.ge
ალტერნატიული მისამართი	ტელეფონი	ელექტრონული ფოსტა

2. საქმის დასახელება, რომელთან დაკავშირებით არის შედგენილი მოსაზრება **1^{შენიშვნა 1}**

სარჩელის ნომერი – N1848; საქართველოს პრეზიდენტის კონსტიტუციური სარჩელი საქართველოს პარლამენტისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომწესრიგებელი ნორმებისა და ამ ნორმების საფუძველზე ჩატარებული 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნების კონსტიტუციურობის შესახებ

¹შენიშვნა 1 - ქვემოთ მოცემულ ველში უნდა მიეთითოს კონსტიტუციური სარჩელის ნომერი, მოსარჩელისა და მოპასუხის დასახელება ან/და სხვა ინფორმაცია, რომლის საფუძველზეც სასამართლოსთვის ცხადი გახდება, თუ რომელ საქმესთან დაკავშირებითაა მომზადებული მოსაზრება.

II. „სასამართლოს მეგობრის“ მოსაზრება ²შენიშვნა 2

სასამართლოს მეგობრის მოსაზრება წარმოდგენილია საქართველოს პრეზიდენტის N1848 კონსტიტუციურ სარჩელთან დაკავშირებით, სადაც არჩევნების საყოველთაობისა და ფარულობის პრინციპების დარღვევიდან გამომდინარე, საქართველოს პრეზიდენტი მოითხოვს არჩევნების მომწესრიგებელი სადავო ნორმებისა და მათ საფუძველზე ჩატარებული 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნების საბოლოო შედეგების არაკონსტიტუციურად ცნობას.

- სასამართლოს მეგობრის მოსაზრების წარმდგენი

ა(ა)პ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია (შემდგომში - „საია“) არსებობის 30 წლიანი ისტორიის განმავლობაში პოლიტიკური ნეიტრალიტეტისა და მიუკერძოებლობის დაცვით აკვირდებოდა საქართველოში ჩატარებულ, ფაქტობრივად, ყველა არჩევნებს.

საია ხელს უწყობს ადამიანის უფლებების დაცვას, დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერებას და სამართლიანი მმართველობის შექმნას. ამ მიზნით საია, მათ შორის, აკვირდება საარჩევნო პროცესებს და გასცემს კვლევასა და მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ რეკომენდაციებს სამართლიანი საარჩევნო გარემოს უზრუნველსაყოფად, საარჩევნო პროცესების საქართველოს კანონმდებლობისა და დემოკრატიული არჩევნების საერთაშორისოდ აღიარებული ძირითადი პრინციპების განუხრელი დაცვის მიზნით.

2024 წლის საქართველოს პარლამენტის, სამგრედიისა და ჩოხაგაურის საკრებულოს შუალედური და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისთვის საიას სადამკვირვებლო მისია მონიტორინგს უწევდა წინასაარჩევნო პერიოდს, არჩევნების დღესა და არჩევნების შემდგომ პერიოდს. აგრეთვე, არჩევნების დღის შემდგომ აწარმოებდა არჩევნებთან დაკავშირებულ დავებს საარჩევნო კომისიებსა და საერთო სასამართლოებში.

წინასაარჩევნო პერიოდის მონიტორინგზე დაყრდნობით, საიამ სამი შუალედური ანგარიში მოამზადა. ასევე, საოლქო საარჩევნო კომისიებში, ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასა და საერთო სასამართლოებში აწარმოა 12 დავა საარჩევნო კანონმდებლობით გათვალისწინებული წინასაარჩევნო კამპანიის (აგიტაციის) მოთხოვნათა დარღვევისა და აღმინისგრაციული რესურსის გამოყენების საკითხებზე.

კენჭისყრის დღეს ორგანიზაცია ამონიტორინგებდა ყველა დონის საარჩევნო კომისიის საქმიანობას. მისიაში ჩართული 610-მდე დამკვირვებელი 64 საოლქო საარჩევნო კომისიაში შემავალ 1500-მდე საარჩევნო უბანს, ასევე 20 სახელმწიფოში გახსნილ 22 საარჩევნო უბანს აკვირდებოდა. ამასთანავე, კენჭისყრის პროცესის დასრულების შემდგომ, საია მონიტორინგს უწევდა 30 საოლქო საარჩევნო კომისიის საქმიანობას.

არჩევნების დღეს საიას დამკვირვებლების მიერ 652 სავარაუდო დარღვევა ან/და ცუდი გენდენცია/პრაქტიკა აღირიცხა, დაფიქსირდა 69 შენიშვნა ჩანაწერთა წიგნში, დაიწერა 48 საჩივარი საუბნო საარჩევნო კომისიებში, ასევე, 21 საჩივარი საოლქო საარჩევნო კომისიაში. არჩევნების დღეს დამკვირვებლების მიერ აღრიცხული შემთხვევების, ასევე, საჯაროდ გავრცელებული და მოქალაქეების მიერ მოწოდებული ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე ორგანიზაციამ დაიწყო დავა არჩევნების ერთ-ერთი პრინციპის - ფარულობის დარღვევის ფაქტზე.

²შენიშვნა 2 - ქვემოთ მოცემულ ველში უნდა მიეთითოს „სასამართლოს მეგობრის“ არგუმენტები და მის მიერ მოყვანილი მტკიცებულებები რომლებითაც ის ასაბუთებს საქმესთან დაკავშირებით გამოთქმულ მოსაზრებას.

ამ მიზნით, ორგანიზაციამ ყველა (73) საოლქო საარჩევნო კომისიაში წარადგინა საჩივარი და მოითხოვა ყველა იმ უბნის შემაჯამებელი ოქმის ბათილობა, სადაც არჩევნები ელექტრონული გექნოლოგიების გამოყენებით ჩატარდა (ჯამში - 2263 უბანი). წარდგენილი საჩივრები არცერთ საარჩევნო ოლქში არ დაკმაყოფილდა. შესაბამისად, საიამ გაასაჩივრა საოლქო საარჩევნო კომისიების განკარგულებები საქართველოს ყველა (24) საქალაქო/რაიონულ სასამართლოში (განსჯალობის გათვალისწინებით), ხოლო პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებები კი - თბილისისა და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოებში. აღსანიშნავია, რომ არცერთმა ინსტანციამ საიას მოსამზრება არ გაითვალისწინა, გარდა თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოსი.

მოგვიანებით, საიამ ცესკოში წარადგინა საჩივარი საოლქო საარჩევნო კომისიების შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ბათილობის მოთხოვნით, ხოლო ცესკოს განკარგულება საჩივრის დაუკმაყოფილებლობის შესახებ გაასაჩივრა თბილისის საქალაქო და, შემდგომ, სააპელაციო სასამართლოში.

მიმდინარე წლის 18 ნოემბერს საიამ წარადგინა სარჩელი საქართველოს პარლამენტის 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმის ბათილობის მოთხოვნით, რომელიც სააპელაციო სასამართლოში განხილვის ეტაპზეა.

რამდენად დამაბრკოლებელია 15 თვიანი ვადის შეზღუდვა აღნიშნული სარჩელის განსახილველად

საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-6 პუნქტის თანახმად, დაუშვებელია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ არჩევნების მომწესრიგებელი ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობა შესაბამისი საარჩევნო წლის განმავლობაში, თუ ეს ნორმა შესაბამისი არჩევნების თვემდე 15 თვის განმავლობაში არ არის მიღებული. აღსანიშნავია ის გარემოება რომ აღნიშნული კონსტიტუციური დებულება უკვე გახდა საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობის საგანი საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ 2022 წლის 4 ნოემბრის N3/6/1392 განჩინებით. საქართველოს სახალხო დამცველმა სარჩელით მიმართა საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომლითაც ასაჩივრდებდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-19 მუხლის მე-3 პუნქტს, სადაც აღნიშნულია დაუშვებელია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ არჩევნების მომწესრიგებელი ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობა შესაბამისი საარჩევნო წლის განმავლობაში, თუ ეს ნორმა შესაბამისი არჩევნების თვემდე 15 თვის განმავლობაში არ არის მიღებული. სახალხო დამცველი აღნიშნულ ნორმას ასაჩივრებდა კონსტიტუციის 35-ე მუხლის პირველ პუნქტთან, ასევე კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-4 პუნქტის „თ“ ქვეპუნქტთან მიმართებაში. კონსტიტუციის 35-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, საქართველოს გერიგორიაზე ადამიანის უფლებების დაცვას შედამხედველობს საქართველოს სახალხო დამცველი. ხოლო საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის „თ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლო ორგანული კანონით დადგენილი წესით: საქართველოს პრეზიდენტის, პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთი მეხუთედის ან სახალხო დამცველის სარჩელის საფუძველზე იხილავს რეფერენდუმის ან არჩევნების მომწესრიგებელი ნორმისა და ამ ნორმის საფუძველზე ჩასაგარებელი ან ჩაგარებული რეფერენდუმის ან არჩევნების კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებულ დავას; სახალხო დამცველი ამტკიცებდა, რომ იმის გამო, საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-19 მუხლის მე-3 პუნქტი მას უკრძალავდა სახალხო დამცველს არჩევნებამდე 15 თვის განმავლობაში საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის მიმართვის შესაძლებლობას, ის ვერ განახორციელებდა კონსტიტუციის მე-60 მუხლის „თ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებას, სახალხო დამცველს ედავა ჩაგარებული (ჩასაგარებელი) არჩევნების კონსტიტუციურობაზე (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 4 ნოემბრის N3/6/1392 განჩინება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ I-6).

საკონსტიტუციო სასამართლომ სახალხო დამცველის სარჩელი არ მიიღო არსებითად განსახილველად, ვინაიდან გასაჩივრებულ ნორმაში სიგყვა-სიგყვით იყო გადმოგანილი კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-6 პუნქტის ჩანაწერი (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 4 ნოემბრის N3/6/1392 განჩინება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ I I-6). საკონსტიტუციო სასამართლომ კონსტიტუციის მე-60 მუხლის არსებობა სტაბილური საარჩევნო გარემოს არსებობის აუცილებლობით ახსნა. საკონსტიტუციო სასამართლოს თქმით: „საარჩევნო სუბიექტები, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად გეგმავენ წინასაარჩევნო სტრატეგიას. შესაბამისად, სტაბილური საარჩევნო გარემოს უზრუნველყოფისა და არჩევნების შეუფერხებლად წარმართვისათვის შესაძლებელია, მნიშვნელოვანი იყოს საარჩევნო წესების არაპროგნოზირებადი ცვლილებისაგან თავის შეკავება. ამა თუ იმ ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის მუდმივმა მოლოდინმა შესაძლოა, გარკვეულწილად, ხელი შეუშალოს საარჩევნო სუბიექტების მიერ საარჩევნო პროცესის დაგეგმვას, შესაბამისად, კონსტიტუცია ბლუდავს არჩევნების მომწესრიგებელი კანონის ისეთი ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობის შესაძლებლობას, რომელთა კონსტიტუციურობაზე ღვა უფრო ადრეც იყო შესაძლებელი.“ (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 4 ნოემბრის N3/6/1392 განჩინება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ II-7).

ამასთან საკონსტიტუციო სასამართლოს თქმით, მეორე მხრივ, უდავოა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-6 პუნქტის (ისევე როგორც სადავო ნორმის) მიზანს არ წარმოადგენს საარჩევნო პროცესის კონსტიტუციური კონტროლის მიღმა დაგოვება და ამ მიმართულებით მოსარჩელეთათვის საარჩევნო უფლების დაცვის ეფექტიანი მექანიზმების წართმევა. კონსტიტუცია განსამზღვრავს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ არჩევნების მომწესრიგებელი ნორმების და მათ საფუძველზე ჩატარებული/ჩასატარებელი არჩევნების კონსტიტუციურობის შემოწმების კომპეტენციას, რაც, ბუნებრივია, კონსტიტუციური კონტროლის ეფექტიან და არა ილუმბორულ შესაძლებლობას გულისხმობს. საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-6 პუნქტი (ისევე როგორც სადავო ნორმა) მიმართულია ინტერესთა იმგვარი ბალანსის მიღწევისაკენ, რომლის ფარგლებშიც, ერთი მხრივ, მოხდება საარჩევნო წლის განმავლობაში სტაბილური საარჩევნო კანონმდებლობის შენარჩუნება, ხოლო, მეორე მხრივ, გარანტირებული იქნება საარჩევნო კანონმდებლობის კონსტიტუციური კონტროლი, იმ დათქმით, რომ დაინტერესებული პირები საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი სარჩელით მიმართვისას დაიცავენ შესაბამის ვალდებულებას (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 4 ნოემბრის N3/6/1392 განჩინება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ II-8).

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „შემთხვევა, როდესაც ნორმის კონსტიტუციასთან შეუსაბამო ხასიათი იკვეთება მხოლოდ პრაქტიკაში მისი გამოყენების შედეგად, შესაძლოა დაფიქსირდეს, მათ შორის, საარჩევნო კანონმდებლობასთან მიმართებით. შესაბამისად, არ გამოირიცხება ისეთი სიტუაცია, როდესაც საარჩევნო კოდექსის ნორმის გამოყენება საარჩევნო წლის განმავლობაში მოხდეს იმ შინაარსით, რომელიც არ იყო ობიექტურად განჭვრეტადი კეთილსინდისიერი მოსარჩელისათვის. მსგავსი შემთხვევა, ერთი მხრივ, მიმართულია წინასაარჩევნო პერიოდში საარჩევნო კანონმდებლობის სტაბილურობის წინააღმდეგ და, შესაბამისად, საფრთხეს უქმნის საარჩევნო სუბიექტების მიერ დაგეგმილ საარჩევნო სტრატეგიას, ხოლო, მეორე მხრივ, მოსარჩელეს ართმევს შესაძლებლობას, საარჩევნო წლის დაწყებამდე იდავოს ნორმის კონსტიტუციურობაზე. საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-6 პუნქტის მიზნებისათვის საარჩევნო კანონმდებლობის არაგანჭვრეტადი შინაარსით გამოყენება კანონის ახალი ნორმის მიღების იდენტურია. ბუნებრივია, საარჩევნო გარემოს სტაბილურობის დაცვისკენ მიმართული ნორმა ვერ შეზღუდავს ისეთი ნორმის კონსტიტუციურობის შეფასებას, რომელიც თავად არის არასტაბილურობის წყარო. მსგავს შემთხვევაში, საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-6 პუნქტის (ისევე როგორც სადავო ნორმის) საფუძველზე, საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის სადავო ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შესაძლებლობის შემზღუდავ, თავად კონსტიტუციის ხსენებული დებულების მიზნისა და სულისკვეთების საწინააღმდეგოა.“ (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 4 ნოემბრის

N3/6/1392 განჩინება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ II-10)

ამდენად, საქართველოს კონსტიტუცია არასაარჩევნო წელს სახალხო დამცველს (საქართველოს პრეზიდენტს და პარლამენტის წევრთა ერთ მეხუთედს) აძლევს შესაძლებლობას, მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და მოითხოვოს არჩევნების მომწესრიგებელი ნებისმიერი ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობა. ხოლო საარჩევნო წლის განმავლობაში საქართველოს სახალხო დამცველს (საქართველოს პრეზიდენტს, პარლამენტის წევრთა ერთ მეხუთედს) შეუძლია იდავოს მხოლოდ არჩევნების მომწესრიგებელი ისეთი ნორმების კონსტიტუციურობაზე, რომლებიც მიღებულია არჩევნების თვემდე 15 თვით ადრე ან/და რომელთა წინასწარ არაგანჭვრეტადი შინაარსი ხსენებულ პერიოდში გამოვლინდა. სხვა შემთხვევაში, შესაბამისი საარჩევნო წლის განმავლობაში სახალხო დამცველი (პრეზიდენტი და პარლამენტის წევრთა ერთი მეხუთედი) ვერ მოითხოვს არჩევნების მომწესრიგებელი ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობას, რამდენადაც ეს შემლუფა თავად კონსტიტუციით არის დადგენილი და, ბუნებრივია, ვერ გამოიწვევს მისი კონსტიტუციური კომპეტენციის დამცრობას (საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 4 ნოემბრის N3/6/1392 განჩინება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ II-11).

ამგვარად, იმისათვის, რომ მოხდეს პრეზიდენტის სარჩელის არსებითად განსახილველად მიღება და საბოლოო ჯამში პრეზიდენტის მიერ გასაჩივრებული სამართლებრივი (როგორც ნორმატიული ისე ინდივიდუალური აქტის - ცესკოს შემაჯამებელი ოქმის) აქტების არაკონსტიტუციურად ცნობა გახდეს შესაძლებელი, უნდა დასაბუთდეს, რომ არჩევნებამდე 15 თვით ადრე სადავო ნორმას კონსტიტუციური შინაარსი გააჩნდა და მხოლოდ არჩევნების პერიოდში ან არჩევნებამდე 15 თვის განმავლობაში გამოვლინდა ნორმის არანორმატიული შინაარსი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად: „სადავო ნორმის შინაარსის განსაზღვრისას საკონსტიტუციო სასამართლო, სხვადასხვა ფაქტორებთან ერთად, მხედველობაში იღებს მისი გამოყენების პრაქტიკას. საერთო სასამართლოები, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, იღებენ საბოლოო გადაწყვეტილებას კანონის ნორმატიულ შინაარსთან, მის პრაქტიკულ გამოყენებასთან და, შესაბამისად, მის აღსრულებასთან დაკავშირებით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საერთო სასამართლოების მიერ გაკეთებულ განმარტებას აქვს დიდი მნიშვნელობა კანონის რეალური შინაარსის განსაზღვრისას. საკონსტიტუციო სასამართლო, როგორც წესი, იღებს და იხილავს საკანონმდებლო ნორმას სწორედ იმ ნორმატიული შინაარსით, რომლითაც იგი საერთო სასამართლომ გამოიყენა. თუმცა ამ ზოგადი წესიდან შეიძლება რამდენიმე გამონაკლისი არსებობდეს, მათ შორის, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლო დარწმუნდება, რომ ერთი და იგივე ინსტანციის სასამართლოს მიერ გაკეთებული განმარტებები წინააღმდეგობრივია. ასეთ შემთხვევაში ვერ ჩაითვლება, რომ საერთო სასამართლოს მიერ სადავო ნორმის შინაარსი საბოლოოდ განისაზღვრა. ნორმის განმარტების არაერთგვაროვანი პრაქტიკა შესაძლოა ასევე ნორმის ბუნდოვანებაზე და მის არაკონსტიტუციურობაზეც მიუთითებდეს. გარდა ამისა, გამონაკლის შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლო ასევე უფლებამოსილია, არ მიიღოს საერთო სასამართლოს მიერ შემოთავაზებული განმარტება, თუ ის აშკარად არაგონივრულია.“ (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 4 მარტის N1/2/552 გადაწყვეტილება საქმეზე სს „ლიბერთი ბანკი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ II-16)

ამგვარად, იმისათვის რომ პრეზიდენტის სარჩელი არსებითად განსახილველად იქნეს მიღებული (დაკმაყოფილდეს), უნდა დადასტურდეს ფაქტი იმასთან დაკავშირებით, რომ საარჩევნო კოდექსის ნორმა, რაც მიღებული იქნა არჩევნებამდე 15 თვით ადრე, არ აგარებდა აშკარად არაკონსტიტუციურ შინაარსს და მან არაკონსტიტუციური შინაარსი მიიღო მას შემდეგ, რაც ამგვარად გამოიყენა საარჩევნო ადმინისტრაციამ

და საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ სადავო ნორმის 15 თვით აღრე წინასწარ განუჭვრეტელი არაკონსტიტუციური შინაარსი დაადასტურეს საერთო სასამართლოებმა.

საქართველოს პრეზიდენტი სადავოდ ხდის საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტს, რომლის მიხედვითაც, სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უბნებს ქმნის ცესკო არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მონაცემების საფუძველზე, არანაკლებ 50 და არაუმეტეს 3 000 ამომრჩევლისათვის. ცხადია, საარჩევნო კოდექსის ეს ნორმა შეიქმნა 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნებამდე 15 თვემდე ბევრად აღრე. ამ ნორმის სიგყვა-სიგყვითი შინაარსით საკონსტიტუციო სასამართლოში გასაჩივრების შემთხვევაში დავისას, პრეზიდენტის სარჩელი არსებითად განსახილველად არ უნდა იქნეს მიღებული. ამის მიუხედავად, პრეზიდენტი არა ამ ნორმის სიგყვა-სიგყვით შინაარსზე დავობს, არამედ იმ ნორმაგიულ შინაარსზე, რაც მას საარჩევნო დავების განხილვაზე საერთო სასამართლოებმა მიანიჭა არჩევნებამდე 15 თვიანი ვადის პერიოდის შიგნით.

პრეზიდენტი თავის სარჩელში მიუთითებს, რომ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტის სიგყვა-სიგყვით წაკითხვით ცესკოს არ გააჩნია დისკრეციული უფლებამოსილება, არ შექმნას საარჩევნო უბანი საზღვარგარეთ, როცა საარჩევნო უფლების მქონე ამომრჩევლების რაოდენობა საზღვარგარეთ არანაკლებ 50 და არაუმეტეს 3000-ია (პრეზიდენტის სარჩელის 27-ე გვერდი). ამავადროულად, პრეზიდენტი მიუთითებს, რომ „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტის სიგყვა-სიგყვითი წაკითხვით, პირდაპირ არ არის მითითებული, რომ რომ საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნები მხოლოდ საქართველოს საკონსულოებში შეიძლება შეიქმნას (პრეზიდენტის სარჩელის 30-ე გვერდი). პრეზიდენტი თავის სარჩელში მიუთითებს თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2024 წლის 30 სექტემბრის გადაწყვეტილებაზე, სადაც აღნიშნულია, რომ სწორედ ცესკოს დისკრეციულ უფლებამოსილებას წარმოადგენს, საზღვარგარეთ სად გახსნის საარჩევნო უბნებს (პრეზიდენტის სარჩელის 27-ე გვერდი).

ამგვარად, არჩევნებამდე ერთ თვეზე ნაკლებ პერიოდში, საერთო სასამართლოებმა „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტს მიენიჭეს ისეთი ნორმაგიული შინაარსი, რაც ამ ნორმას არ ჰქონდა მისი მიღების მომენტში. კეთილსინდისიერ მოსარჩელეს 2024 წლის 26 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებამდე 15 თვით არ შეეძლო იმის განჭვრეტა, რომ საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნა „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტით ცესკოს დისკრეციული უფლებამოსილება იყო, როცა ამომრჩევლების რაოდენობა შეადგენდა მინიმუმ 50 და მაქსიმუმ 3000 მოქალაქეს სხვა ქვეყნის ამა თუ იმ დასახლებულ პუნქტში. ამგვარი ნორმაგიული შინაარსი შეიქმნა 2024 წლის 30 სექტემბერს თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებით. სადავო ნორმაგიული შინაარსის არსებობის მტკიცებად არ გამოდგება ის გარემოება, რომ საარჩევნო უბნებს ცესკო ყოველთვის საზღვარგარეთ საქართველოს საკონსულო დაწესებულებებში ქმნიდა. საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების შექმნის კანონიერების საკითხი სადავო მხოლოდ 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნების პერიოდში გახდა. ეს საკითხი აღრე ჩაგარებულ არჩევნებში არ იყო სადავო. შესაბამისად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2024 წლის 30 სექტემბერს ჰქონდა პირველად „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტის ავტორიტიტული განმარტების და შესაბამისი ნორმაგიული შინაარსის შექმნის შესაძლებლობა. სწორედ ამის გამო, საქართველოს პრეზიდენტი ან სხვა სუბიექტები მოკლებულნი იყვნენ იმის შესაძლებლობას, რომ 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნებამდე 15 თვით აღრე ედავათ „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტის იმგვარ ნორმაგიულ შინაარსზე, რომლითაც ცესკოს გააჩნია დისკრეციული უფლებამოსილება საზღვარგარეთ არ შექმნას საარჩევნო უბანი, თუნდაც მაშინ, როცა შესაბამის დასახლებულ პუნქტში არანაკლებ 50 ამომრჩეველი ცხოვრობს და საარჩევნო უბანი შექმნას მხოლოდ საკონსულო დაწესებულებაში. სასამართლოს მეგობარი არ გამორიცხავს იმას, რომ მხოლოდ საკონსულოებში საარჩევნო უბნების შექმნის საკითხი 2024 წლის 26 ოქტომბრის საპარლამენტო

არჩევნებამდე დიდი ხნის არსებული გრადიცია იყო, თუმცა ფაქტია, რომ ამგვარი პრაქტიკის (გრადიციის) კანონიერება საერთო სასამართლოებში პირველად სწორედ 2024 წლის 26 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებზე გამოიყენა. საერთო სასამართლოების მიერ ამ პრაქტიკის დადასტურება, რაც შესაძლოა მრავალ წელს ითვლის, მიუთითებს „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტის ავტორიტეტულ განმარტებაზე. ნორმის ავტორიტეტულ განმარტებას გვაძლევს საერთო სასამართლოები. სწორედ ისინი და არა ადმინისტრაციული ორგანოები ქმნიან ნორმის ნორმატიულ შინაარსს, რაც მოცემულობად უნდა მიიღოს საკონსტიტუციო სასამართლო.

ამგვარად, „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტის იმგვარი ნორმატიული შინაარსი, რომლის მიხედვითაც, საარჩევნო ადმინისტრაციას აქვს დისკრეცია არ შექმნას საზღვარგარეთ საარჩევნო უბანი, თუნდაც შესაბამის დასახლებულ პუნქტში ამომრჩევლების რაოდენობა იყოს 50 და საარჩევნო უბნების შექმნას მხოლოდ საქართველოს საკონსულ დაწესებულებებში, იყო წინასწარ განუჭვრეტელი 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნებამდე 15 თვით ადრე, ეს ნორმატიული შინაარსი შექმნილია 2024 წლის 30 სექტემბერს, შესაბამისად, არ არსებობს პრეზიდენტის სარჩელის ამ ნაწილში არსებითად განსახილველად მიღებაზე უარის თქმის (ამ საფუძველით მისი დაუკმაყოფილებლობის) საფუძველი.

პრეზიდენტის სარჩელში სადავოდ არის ქცეული ფარულობის საკითხი, კერძოდ მარკერის ხარისხი და საარჩევნო ბიულეტენის სისქე, იძლეოდა იმის შესაძლებლობას, რომ ამომრჩევლის ნება ცნობილი გამხდარიყო გარეშე პირისათვის (კომისიის წევრისათვის, რომელსაც ჰქონდა ბიულეტენის ხმის მთვლელობა აპარატში შეცურების შესაძლებლობა ან სხვა პირისათვის, როცა პირველ ჯერზე, ხმის მთვლეელი აპარატი ბიულეტენს უკან დააბრუნებდა). მართალია, ელექტრონული ტექნოლოგიის მეშვეობით არჩევნების ჩატარების მარეგულირებელი ნორმატიული აქტი ცესკომ მიიღო 2023 წლის 6 თებერვალს, ამის მიუხედავად, პრეზიდენტის სარჩელში სადავოდ არის ქცეული, ის ნორმატიული შინაარსი, რაც სადავო ნორმებს ქუთაისის საქალაქო სასამართლომ 2024 წლის 03 ნოემბრის საქმე N3/638-24-ზე მიღებული გადაწყვეტილებით მიანიჭა. ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს მტკიცებით, ამომრჩეველი ისე უნდა დადგეს ხმის მთვლელობაში, რომ ვერაფერს შეამჩნიოს, ვისზე გააკეთა არჩევანი. ამგვარად, სასამართლო პასუხისმგებლობას ფარულობაზე მთლიანად ამორჩეველს აკისრებს. სწორედ ამ ნორმატიულ შინაარსს ასაჩივრებს პრეზიდენტი, რაც 15 თვით ადრე არ იყო განჭვრეტადი. ამასთან მარკერის ხარისხი და ბიულეტენის სისქესთან დაკავშირებული პრობლემა სწორედ 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნებზე გამოვლინდა. ამ გარემოებამ გავლენა მოახდინა არჩევნების ფარულობაზე. ეს გარემოება განჭვრეტადი ვერ იქნებოდა 15 თვით ადრე, მით უმეტეს მაშინ, როცა არსებობდა ცესკოს თავმჯდომარის პირობა, რომ არჩევნების დღეს ელექტრონული ტექნოლოგიების მქონე საარჩევნო უბნები სხვა ხარისხის საარჩევნო ბიულეტენით იქნებოდნენ უზრუნველყოფილი. შესაბამისად, ფარულობის ნაწილშიც სადავო ნორმების ნორმატიული შინაარსი 15 თვით ადრე ვერ იქნებოდა განჭვრეტადი. რეალურად ამგვარი ნორმატიული შინაარსი ქუთაისის საქალაქო სასამართლომ შექმნა 2024 წლის 3 ნოემბერს. შესაბამისად, არც ფარულობის ნაწილში არსებობს პრეზიდენტის სარჩელის არსებითად განსახილველად მიღებაზე უარის თქმის საფუძველი.

2) სადავოდ ქცეულ ინდივიდუალური და ნორმატიული აქტების შეჩერება

პრეზიდენტის სარჩელს, მისი არსებითად განსახილველად მიღების შემთხვევაში, აქვს ორი სახის პერსპექტივა: სარჩელის დაუკმაყოფილება და ჩატარებული არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობა ან სარჩელის დაუკმაყოფილებლობა და არჩევნების შედეგების ძალაში დაგოვება. საქმეში ა(ა)იპ „აღამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)“ და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ 2014 წლის N3/2/577 გადაწყვეტილების მეორე თავის 30-ე

პუნქტის თანახმად, „საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებული სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლებასაც მოიცავს, უნდა იყოს არა ილუმორული, არამედ ქმნიდეს პირის უფლებებში ჯეროვნად აღდგენის რეალურ შესაძლებლობას და წარმოადგენდეს უფლების დაცვის ეფექტურ საშუალებას. მოსარჩელეს უნდა ჰქონდეს მოლოდინი და რეალური შესაძლებლობა, დაიცვას საკუთარი უფლებები საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციური უფლებამოსილებების ფარგლებში.“ ამავე გადაწყვეტილების 31-ე პუნქტის თანახმად: „კონსტიტუციური მართლმსაჯულების არსებული სისტემის თავისებურებების გათვალისწინებით, სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების მექანიზმი იცავს მოსარჩელეს უფლების აუცდენელი და შეუქცევადი დარღვევისაგან და ხელს უწყობს საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის ეფექტიანობას.

როგორც ცნობილია, 2024 წლის 26 ოქტომბერს არჩეული პარლამენტის პირველი სხდომა დაგეგმილია 2024 წლის 25 ნოემბერს. საკონსტიტუციო სასამართლოს კი პრეზიდენტის სარჩელის განსახილველად აქვს ერთოვანი ვადა. იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი საკონსტიტუციო სასამართლო დააკმაყოფილებს პრეზიდენტის სარჩელს, თუ 2024 წლის 25 ნოემბერს მოხდება ახლად არჩეული პარლამენტის უფლებამოსილების ცნობა, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება იქნება არა პრაქტიკული და ეფექტიანი, არამედ თეორიული და ილუმორული. საქმე იმაშია, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობა არ იწვევს იმ პარლამენტის უფლებამოსილების შეწყვეტას, რომლის უფლებამოსილების ცნობაც უკვე მოხდა. ამის სამწუხარო მაგალითებს წარსულშიც ჰქონდა ადგილი, მაგალითად, საკონსტიტუციო სასამართლომ 2001 წლის 30 მარტის №6\134-139-140 გადაწყვეტილებით ბათილად ცნო აბაშის, ფოთის და წალენჯიხის საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარული წესით ჩატარებული არჩევნები, თუმცა ამ ოლქებიდან, ბათილად ცნობილი არჩევნების შედეგად არჩეული პირები დეპუტატის უფლებამოსილებას ასრულებდნენ 2004 წლამდე, სანამ აღნიშნული მოწვევის პარლამენტს არ ამოეწურა უფლებამოსილების ვადა. (<http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00017970/>; <http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00014390/>).

იმისათვის, რომ ამგვარი შედეგები იქნეს თავიდან აცილებული, ვფიქრობთ, საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა შეაჩეროს გასაჩივრებული ნორმატიული და ინდივიდუალური აქტების მოქმედება, ცესკოს შემაჯამებელი ოქმის მოქმედების შეჩერება იწვევს კონსტიტუციის დადგენილი 10 დღიანი ვადის ათვისების შეჩერებასაც. იმავდროულად, პრეზიდენტის სარჩელის არსებითად განსახილველად მიღების შემთხვევაში, ნათლად უნდა აღინიშნოს, რომ 2024 წლის 26 ოქტომბერს არჩეულ პარლამენტს არა აქვს შეკრების უფლებამოსილება იმ დრომდე, ვიდრე საკონსტიტუციო სასამართლო ამ საქმეზე არ მიიღებს საბოლოო გადაწყვეტილებას. სხვაგვარად, პრეზიდენტის სარჩელის დაკმაყოფილება წინასწარ ყოველგვარ ამრს იქნება მოკლებული და საკონსტიტუციო სასამართლო გასაჩივრებული სამართლებრივი აქტების შეჩერებლობის გზით იქნება უფლების დაცვის თეორიული და ილუმორული საშუალება.

II.

1. არჩევნების კონსტიტუციური საფუძვლები

საქართველოს კონსტიტუციის მე-3 მუხლის თანახმად, საქართველო დემოკრატიული რესპუბლიკაა, სადაც ხელისუფლების წყაროა ხალხი. ხალხი თავის სუვერენულ ძალაუფლებას ახორციელებს უშუალო დემოკრატიის სხვადასხვა ფორმით, მათ შორის არჩევნების მეშვეობით. არჩევნები წარმოადგენს დემოკრატიის უმნიშვნელოვანეს მექანიზმს, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება ხალხის მმართველობის კონსტიტუციური პრინციპი. თავისუფალი არჩევნები არის საუკეთესო გზა ფუნქციური დემოკრატიისათვის, რათა მოსახლეობამ მონაწილეობა მიიღოს ქვეყნის მართვაში და თავისი შეხედულებისამებრ აირჩიოს ხელისუფლების წარმომადგენლები. არჩევნები წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლების ლეგიტიმაციის საფუძველს.

საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე მუხლის თანახმად, ყოველ მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან აქვს ხელისუფლების ორგანოების არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. თუმცა, დემოკრატიულ სახელმწიფოში საარჩევნო უფლების ფორმალური განხორციელება არ არის საკმარისი. აუცილებელია, არჩევნები ჩაგარდეს კონსტიტუციური პრინციპების სრული და განუხრელი დაცვით, რათა მოქალაქისთვის გარანტირებული იყოს ნების თავისუფალი გამოვლენა. არჩევნები ფორმალურად ავტორიტარულ სახელმწიფოშიც იმართება, თუმცა დემოკრატიულ სახელმწიფოებში ჩაგარდულ არჩევნებს ამგვარი „კვაზიარჩევნებისგან“ საარჩევნო უფლებისა და არჩევნების ძირითადი პრინციპების დაცვა გამოარჩევს.³

საქართველოს კონსტიტუციის 37-ე მუხლის მიხედვით, პარლამენტის წევრები აირჩევიან **საყოველთაო, თავისუფალი, თანასწორი და პირდაპირი** საარჩევნო უფლების საფუძველზე **ფარული** კენჭისყრით. შესაბამისად, არჩევნების ლეგიტიმურობისათვის აუცილებელია, იგი ჩაგარდეს ამ ხუთი პრინციპის სრული დაცვით. საარჩევნო პრინციპები წარმოადგენს არა მხოლოდ არჩევნების, როგორც დემოკრატიული პროცესის, გარანტიას, არამედ მოქალაქის ინდივიდუალური უფლების პრაქტიკულ რეალიზების საფუძველს. პრინციპები განსაზღვრავენ თავად უფლების შინაარსს, რომლის გარეშეც არჩევნები მხოლოდ ფორმალური პროცესი გახდება.

საარჩევნო პრინციპები არ არის ალტერნატიული, არამედ შესაბამისი/ლეგიტიმური არჩევნების ჩასაგარდებლად აუცილებელია კუმულაციურად ხუთივე პრინციპის დაცვა, რაზეც პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს აკისრია.⁴ მათი დარღვევის შემთხვევაში კი არჩევნების ჩაგარდების კანონიერება შესაძლოა კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს.

2. ფარულობა და ნების თავისუფალი გამოვლენა

2.1. ფარულობისა და ნების თავისუფალი გამოვლენის არსი

ამომრჩევლის ნება უნდა გამოვლინდეს ყოველგვარი კონგროლის, მეგავლენისა და დამინებისაგან თავისუფალ გარემოში. არჩევნების თავისუფლების პრინციპი, უპირველეს ყოვლისა, ამომრჩევლის ნების თავისუფალ რეალიზებას გულისხმობს, რომელიც მისი ფარული ხასიათითაა დაცული.⁵ მხოლოდ ფარული კენჭისყრის პირობებშია შესაძლებელი ჭეშმარიტად სახალხო ნების გამოვლენა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საარჩევნო პროცესით დაინგერესებული პოლიტიკური ძალების ჩარევით ხშირად ამ ნების საპირისპირო შედეგი დგება. თავისუფალი საარჩევნო უფლება როგორც საჯარო ხელისუფლების, ასევე კერძო სუბიექტის მხრიდან ყოველგვარი ძალადობისა და ზეწოლის გარეშე ამომრჩევლის ნების თავისუფალ ჩამოყალიბებასა და მის თავისუფალ გამოვლენას უზრუნველყოფს.⁶ ყოველი მოქალაქე დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ არჩევანის დაფიქსირების გამო მის წინააღმდეგ არ იქნება გამოყენებული რაიმე სანქცია.⁷ არჩევნებად არ ითვლება საარჩევნო პროცესი, რომელიც თავისუფალი არ არის.⁸ შესაბამისად, თავისუფალი ვერ იქნება ისეთი ნება და ნამდვილი - ისეთი ნების გამოვლენა, რომელიც ეფუძნება ხმის ფარულობის დარღვევის ვარაუდს ან/და შესაძლო შიშს.

³ ლოლაძე ბ., ფირცხალაშვილი ა., ძირითადი უფლებები, კომენტარი, 2023, გვ. 609.

⁴ Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report - Adopted by the Venice Commission at its 52nd session (Venice, 18-19 October 2002), CDL-AD(2002)023rev2-cor-geo, Council of Europe, 2002, paras. 1-3, 114.

⁵ მაკარიძე, დ., უშუალო დემოკრატია, კრებულში კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით, 2018, გვ. 250-251.

⁶ იქვე.

⁷ კუბლაშვილი, კ., ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, მეხუთე გამოცემა, გვ. 329.

⁸ ლოლაძე ბ., ფირცხალაშვილი ა., ძირითადი უფლებები, კომენტარი, 2023, გვ. 620-621.

საარჩევნო უფლება აბსოლუტური ხასიათის არ არის.⁹ ის შეიძლება დაექვემდებაროს გონივრულ შეზღუდვებს, რომლებიც არ არის თვითნებური და არ ერევა ხალხის ამრის თავისუფალ გამოხატვაში.¹⁰ თუმცა, მას აქვს განსაზღვრული ელემენტები, რომლებიც ვერ დაექვემდებარება ვერც შეზღუდვას და ვერც გამონაკლისს.¹¹ ამ ძირეული ელემენტების გარეშე ეს უფლება კარგავს თავის არსს და ხდება ილუმბორული. საარჩევნო უფლების ჭრილში ერთ-ერთი ასეთი ძირეული ელემენტი არის ფარულობის პრინციპი.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეროვნულ დონეზე საარჩევნო უფლება დაცულია ქვეყნის უმაღლესი კანონის - კონსტიტუციისა და საარჩევნო კანონმდებლობის საფუძველზე. ორგანული კანონის მიხედვით, კენჭისყრის ფარულობა და ამომრჩევლის ნების თავისუფალი გამოვლენა გულისხმობს, რომ (1) საქართველოში არჩევნები, რეფერენდუმი და პლებისციტი გარდება ფარული კენჭისყრით, გარდა საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისა და (2) აკრძალულია ამომრჩევლის იძულება, დაშინება და ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა.¹² აღნიშნული ქმედება კი იწვევს დამრღვევის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.¹³

ამავდროულად, საქართველო, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი, აღიარებს საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში ასახულ საარჩევნო უფლების უნივერსალურ სტანდარტებს, რაც კიდევ უფრო აძლიერებს ამ ფუნდამენტური უფლების დაცვის მექანიზმებს.

საქართველოს აქვს საერთაშორისოდ ნაკისრი ვალდებულება, იმოქმედოს გაეროს წესდებისა და ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მიზნებისა და პრინციპების შესაბამისად. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია ისევე, როგორც სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი („ICCPR“) პირდაპირ მიუთითებს, რომ დემოკრატიული არჩევნები უნდა გარდებოდეს ფარული კენჭისყრით, რაც იძლევა ამომრჩეველთა თავისუფალი ნების გამოხატვის გარანტიას.¹⁴

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის (თავისუფალი არჩევნების უფლება) თანახმად, ხელშემკერეული მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას, გონივრული დროგამოშვებით ჩააგარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნისას უზრუნველყოფს ხალხის ნების თავისუფალ გამოხატვას.¹⁵

ხმის ფარულობის პრინციპზე კიდევ უფრო ვრცლად საუბრობს ე.წ. რბილი სამართალი (Soft Law), რომელიც მოიცავს პოლიტიკურად სავალდებულო მოთხოვნებს, როგორცაა ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის 1990 წლის კოპენჰაგენის დოკუმენტი („კოპენჰაგენის დოკუმენტი“);¹⁶

⁹ Goodwin-Gill, G., Free and Fair Elections, Inter-Parliamentary Union, Geneva, 2006, p. 126, available: https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/69/free_fair06-e.pdf.

¹⁰ Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium, European Court of Human Rights, 1987, para. 52; Ždanoka v. Latvia [GC], European Court of Human Rights, 2006, paras. 103-104 and 115; Goodwin-Gill, G., Free and Fair Elections, Inter-Parliamentary Union.

¹¹ საუბარია საარჩევნო უფლების პრინციპებზე, როგორცაა ნების თავისუფალი გამოვლენა, ფარულობა, ხმის თანასწორობა.

¹² საქართველოს საარჩევნო კოდექსის მე-3 მუხლის „დ.ა“ და „დ.ბ“ ქვეპუნქტები.

¹³ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 164⁴-ე მუხლი.

¹⁴ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის 21-ე მუხლის მიხედვით: „ხალხის ნება უნდა იყოს საფუძველი მთავრობის ძალაუფლებისა; ეს ნება უნდა გამოიხატებოდეს პერიოდულ და გაუყალბებელ არჩევნებში, რომლებიც უნდა გარდებოდეს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების პირობებში, ფარული კენჭისყრით, ანდა სხვა თანაბარშინაშენელოვანი ფორმების მეშვეობით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხმის მიცემის თავისუფლებას“. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის 25-ე მუხლის მიხედვით: „თითოეულ მოქალაქეს მე-2 მუხლში ნახსენები რაიმე დისკრიმინაციისა და დაუსაბუთებელ შეზღუდვების გარეშე უნდა ჰქონდეს უფლება და შესაძლებლობა: ა) მონაწილეობდეს სახელმწიფო საქმეთა წარმოებაში, როგორც უშუალოდ, ისე თავისუფლად არჩეული წარმომადგენლების საშუალებით. ბ) მისცეს ხმა და არჩეულ იქნას საყოველთაო პერიოდულ არჩევნებში, რომლებიც წარმოებს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით და უზრუნველყოფს ამომრჩევლების სურვილის გამოვლინებას. გ) თავის ქვეყანაში თანასწორ პირობებში შეეძლოს სახელმწიფოს სამსახურში შესვლა“.

¹⁵ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის N1 დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი.

¹⁶ Organization for Security and Co-operation in Europe, Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, Copenhagen: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1990, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3vzFHWU>.

ინტერპრეტაციული დოკუმენტები, როგორცაა ICCPR-ის ზოგადი კომენტარები;¹⁷ ევროპული კომისიის სამართლის მეშვეობით დემოკრატიისთვის („ვენეციის კომისიის“) საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი¹⁸ და ეუთოს/დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისის („ეუთო/ოლირი“) არჩევნების მონიტორინგის ანგარიშები და მათი რეკომენდაციები.¹⁹

ხმის მიცემის ფარულობა საარჩევნო კონსტიტუციური უფლების ძირეული კომპონენტია, რომლის დარღვევის შემთხვევაშიც, უფლება შინაარსობრივად იფიგება. ხმის ფარულობის პრინციპი მოიცავს 5 ძირითად ელემენტს: (1) არ გახდეს სხვებისთვის შეცნობადი თუ ვის მისცა ხმა ამომრჩეველმა, (2) არ გახდეს სხვებისთვის შეცნობადი თუ ვის არ მისცა მან ხმა,²⁰ (3) არ გახდეს სხვებისთვის შეცნობადი საერთოდ ვინმეს მისცა თუ არა ხმა (აქტიური აბსენტიზმი),²¹ (4) ამომრჩევლის უფლება არ გაამჟღავნოს, ვის მისცა ხმა, (5) არსებობდა თუ არა შესაბამისი ნორმატიული და მაგერიალური ბაზა (მაგ. საარჩევნო ინფრასტრუქტურა), რომელიც ობიექტურად უზრუნველყოფდა ფარულობის დაცვას.²² ფარულობის პრინციპის უზრუნველსაყოფად ჩამოთვლილი ელემენტები კუმულაციურად უნდა დაკმაყოფილდეს, ვინაიდან არ არსებობს ლეგიტიმური მიზანი, რომლის მისაღწევად შეიძლება გამართლდეს დასახელებულ უფლებრივ კომპონენტებში ჩარევა.

ეს გარანტია მოიცავს ყველაფერს - საარჩევნო ბიულეტენის დაბეჭდვიდან ამომრჩევლის ნების კონტროლის აკრძალვის სამართლებრივ ჩარჩომდე.²³ შესაბამისად, ის ვრცელდება კენჭისყრის მთლიან, განსაკუთრებით კი, ხმის მიცემის და ხმების დათვლის პროცედურაზე.²⁴ ხმის ფარულობის პრინციპი იცავს საარჩევნო უბანზე საარჩევნო პროცესის წარმართვასთან დაკავშირებულ საკითხებს, როგორებიცაა უფლების განხორციელების ინსტრუმენტული საშუალებები: ბიულეტენი და საარჩევნო ყუთი. ამრიგად, ხმის მიცემის აბსოლუტური ფარულობა დაცული უნდა იყოს კენჭისყრის პროცესის ყველა ეტაპზე, მათ შორის, ბიულეტენის მოთავსების მომენტში.²⁵

ეუთოს წევრი სახელმწიფოების ვალდებულებები დეტალურად ჩამოყალიბებულია 2003 წელს მიღებულ დოკუმენტში, რომლის მიხედვით, არავითარ შემთხვევაში, გარდა კენჭისყრის დამთავრების შემდეგ ბიულეტენების დათვლის მომენტისა, არ უნდა მიეცეს საარჩევნო უბნის კომისიის წევრს ან სხვა პირს ამომრჩევლის მიერ მონიშნული ბიულეტენის ნახვის, დამუშავების ან კონტროლის უფლება, გარდა იმ პირისა, რომელიც კანონიერად უფლებამოსილია დაეხმაროს სპეციალური საჭიროების მქონე ამომრჩეველს.²⁶

ფარულობის პრინციპის დარღვევა, ასევე, ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციას („ევროპული კონვენცია“), რაც დასტურდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკითაც.²⁷

¹⁷ Human Rights Committee, General Comments on the International Covenant on Civil and Political Rights, ხელმისაწვდომია: <https://www.cccprcentre.org/ccpr-general-comments>, განახლებულია: 22.11.2024.

¹⁸ Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report - Adopted by the Venice Commission at its 52nd session.

¹⁹ Handbook for the Observation of Campaign Finance, OSCE/ODIHR, 2015, ხელმისაწვდომია: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/8/135516.pdf>, განახლებულია: 22.11.2024.

²⁰ გეგენავა დ., ქანთარია ბ., ცანავა ლ., თევზაძე თ., მაჭარაძე მ., ჯავახიშვილი პ., ერქვანია თ., პაპაშვილი თ., შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, 2019, გვ. 94.

²¹ გონაშვილი, ვ., ერქვანია, ქ., თევდორაშვილი, გ., კახიანი, გ., კვერენჩილაძე, გ., ჭილაძე, ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, მერიდიანი, 2016, გვ. 242.

²² Existing Commitments for Democratic Elections in OSCE Participating States, OSCE/ODIHR, Warsaw, October 2003, paras. 8.1-8.10.

²³ Human Rights and Elections, A Handbook on the Legal, Technical and Human Rights Aspects of Elections, Professional Trainings Series No. 2, Center for Human Rights, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Geneva, 1994, para. 61, ასევე, იხ. Principle VI of the Draft General Principles on Freedom and Non-discrimination in the Matter of Political Rights.

²⁴ Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report - Adopted by the Venice Commission at its 52nd session, p. 31.

²⁵ Existing Commitments for Democratic Elections in OSCE Participating States, paras. 8.1-8.10.

²⁶ იქვე, para. 8.8.

²⁷ Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights, right to free elections, para. 34.

აღამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო საქმეზე Bakirdzi and E.C. v. Hungary განმარტავს ფარული კენჭისყრის მნიშვნელობას, რის მიხედვითაც „სასამართლო მიიჩნევს რომ ხმის მიცემის სისტემა უნდა უზრუნველყოფდეს, რომ ხმის მიცემის პროცესი წარმართული იქნება ფარული კენჭისყრით, რაც ამომრჩეველს შესაძლებლობას მისცემს სასურველ კანდიდატს თავისუფლად, ეფექტურად და თავიანთი შეხედულებისამებრ, სხვების მხრიდან ყოველგვარი გავლენის, ღამინების და დაგმობის გარეშე მისცენ ხმა. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ხმის მიცემის სისტემა უნდა ემსახურებოდეს საჯარო ინტერესს გარანტირებული იყოს თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნები. პრაქტიკული თვალსაზრისით, ის საკითხი თუ ვის მისცა ხმა ამომრჩეველმა კონკრეტულ არჩევნებში, არ უნდა გახდეს საჯაროდ ცნობილი. ხმის მიცემის სისტემამ უნდა უზრუნველყოს ამომრჩევლების რწმენა იმის თაობაზე, რომ ისინი პირდაპირ ან ირიბად ვერ გახდებიან იძულებული გაამჟღავნონ ვის მისცეს ხმა.²⁸

საარჩევნო პრინციპები ასევე მოქმედებს ელექტრონული ტექნოლოგიების გამოყენებით ჩატარებულ არჩევნებზე. ელექტრონული ხმის მიცემისას ძირითადი სტანდარტები, როგორცაა ნების თავისუფალი გამოვლენა და ფარულობა, დაცული უნდა იყოს.²⁹ ამ პროცესში ვენეციის კომისია მიიჩნევს, რომ ხმის ფარულობა უნდა იყოს უზრუნველყოფილი ხმის მიცემის პროცედურის ყველა სტადიაზე.³⁰ ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ ბიულეტენები ისე იყოს ფორმირებული, რომ გამოირიცხებოდეს ბუნდოვანება და ხმების ფარულობა იყოს გარანტირებული³¹ ელექტრონული არჩევნები უნდა იყოს დაცული და სანდო.³²

ელექტრონული ტექნოლოგიები საარჩევნო აღმინისტრაციისთვის უნდა იყოს საშუალება, გაამარტივოს კენჭისყრის პროცესის გარკვეულ ასპექტები, ვერიფიკაციის, ხმის მიცემისა და დათვლის პროცედურები. მათი გამოყენება მხოლოდ მაშინ იქნება ლეგიტიმური, თუ ისინი დაინერგება არჩევნების ფუნდამენტურ პრინციპებთან (საყოველთაო, თავისუფალი, თანასწორი, პირდაპირი, ფარული) სრულ შესაბამისობაში. არჩევნებზე ელექტრონული ტექნოლოგიების გამოყენება არ შეიძლება იყოს თვითმიზანი. მნიშვნელოვანია, რომ გონივრულად მოხდეს საარჩევნო პროცედურებთან მათი მორგება, პრაგმატულად განისაზღვროს ამ ტექნოლოგიების დანერგვის ტემპი და მასშტაბი. ტექნოლოგიებმა უნდა დაიცვან ამომრჩეველთა ნდობა და უზრუნველყონ უსაფრთხო გარემო.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, უდავოა, რომ ფარული არჩევნების პრინციპი აკისრებს სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას, როგორც საკანონმდებლო, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით, უზრუნველყოს მოქალაქის არჩევანის ფარულობის მკაცრი დაცვა.

იმ შემთხვევაში, როდესაც კენჭისყრის პროცესში ხმის ფარულობასთან დაკავშირებული ხარვეზები/პრობლემები კომპლექსური და მძიმეა, რაც მნიშვნელოვნად აცლის საფუძველს დემოკრატიულ სახელმწიფოს/პრინციპებს, კონსტიტუციური სისტემა ითვალისწინებს ხელახალი არჩევნების დანიშვნის შესაძლებლობას. ასეთ შემთხვევაში არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობა არა დემოკრატიის უარყოფა, არამედ აუცილებლობაცაა, რადგან ის დემოკრატიული პრინციპების გაძლიერებასა და სამართლიანი საარჩევნო გარემოს უზრუნველყოფას ემსახურება. მსგავსი ნაბიჯი ხაზს უსვამს იმას, რომ სახელმწიფოს მიზანია მოქალაქეთა ნდობის აღდგენა და არჩევნების ლეგიტიმურობის დაცვა. ხელახალი არჩევნების ჩატარება ქმნის შესაძლებლობას, რომ გამოვლენილი ხარვეზები აღმოფხვრას, საარჩევნო პროცესში ჩართული მხარეების თანასწორობა დაცული იყოს და საბოლოოდ, ქვეყნის კონსტიტუციური წყობის სტაბილურობა გამყარდეს.

²⁸ იქვე.

²⁹ Krimmer, R., Barrat i Esteve, J., *Electronic Voting*, Routledge Handbook of Election Law, Edited by David Schlutz and Jurij Toplak, Routledge, 2023, 67.

³⁰ Recommendation CM/Rec(2017)5(1) of the Committee of Ministers to member States on standards for e-voting, para. 19.

³¹ Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report - Adopted by the Venice Commission at its 52nd session, para. 42.

³² Report on the Compatibility of Remote Voting and Electronic Voting with the Standards of the Council of the Europe, para. 53.

2.2. ფარულობის და ნების თავისუფალი გამოვლენის პრინციპების დარღვევა 2024 წლის 26 ოქტომბრის საქართველოს პარლამენტის არჩევნებზე

ფარულობის პრინციპის დაცვა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული არჩევნების მომზადებისა და დაგეგმვის ეტაპებზე. არჩევნების მომზადების არსებითი ნაწილია ბიულეტენების ბეჭდვა, რაც კავშირშია ფარული კენჭისყრის კონსტიტუციურ პრინციპთან. აღნიშნულზე პასუხისმგებელი საარჩევნო ადმინისტრაციაა, რომელიც ვალდებულია მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილი იყოს საარჩევნო პრინციპების ფუნდამენტური დაცვა.

არჩევნების მომზადება საჯარო ამოცანაა, რომელიც დეგალურად, მაგრამ არა ამომწურავად რეგულირდება საარჩევნო კანონმდებლობით. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 76⁵ მუხლის თანახმად, საარჩევნო ბიულეტენის ფორმას, გეგმსა და შევსების წესს, საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური ჩარჩო-კონვერტის სახეებს, წინასწარი შედეგების შესახებ ამონაწერის, კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმისა და არჩევნების ჩაგარებისთვის საჭირო სხვა დოკუმენტაციის ფორმასა და სახეს განკარგულებით ადგენს საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია („ცესკო“). საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, საარჩევნო ბიულეტენის ბეჭდვა ხორციელდება ცესკოს განკარგულების საფუძველზე, მის მიერ დადგენილი ნიმუშის მიხედვით.

არჩევნების მომზადებისას დაშვებულმა შეცდომებმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს არჩევნების ნამდვილობაზე ან ხმის მიცემის სუბიექტურ უფლებაზე, თუ ხმის უფლების კონკრეტული წესი დაირღვა.

მნიშვნელოვანი გარემოებაა, რომ ბიულეტენების დაბეჭდვა უზრუნველყო ცესკომ მის მიერ შერჩეული სტამბების და მის მიერვე მიწოდებული საბეჭდო ქაღალდის გამოყენებით.³³ შესაბამისად, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე გამოყენებული ბიულეტენი იყო ერთი ხარისხობრივი ნიმუში.

არჩევნების ადმინისტრირებაზე პასუხისმგებელმა სახელმწიფო ორგანომ ისეთი პირობები უნდა შექმნას, რომ ამომრჩეველს არ დასჭირდეს საარჩევნო ადმინისტრაციისგან მიღებული ინსტრუქციისგან განსხვავებული, დამატებითი, ინდივიდუალური ძალისხმევების გაწევა ან განსაკუთრებული ზომების მიღება საკუთარი არჩევანის კონფიდენციალურობის დასაცავად. ხმის მიცემის ფარულობა უნდა იყოს საარჩევნო პროცესის თანმდევი, ავტომატური მახასიათებელი და არა ამომრჩეველის მხრიდან დამატებითი აქტიური მოქმედებების განხორციელების საგანი. სამწუხაროდ, ცესკომ ვერ უზრუნველყო 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნების ამ სტანდარტით ადმინისტრირება, ხოლო ფარულობის სისტემურ დარღვევაზე პასუხისმგებლობა ინდივიდუალურ ამომრჩეველს დააკისრა.³⁴ ცესკოს წარმომადგენელთა მსგავსი პოზიციონირება არაკეთილსინდისიერია, რადგან ინდივიდუალური ამომრჩეველის ქცევის მოდელი სწორედ საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ გავრცელებულ სასწავლო ვიდეორგოლებს ემყარებოდა.³⁵

საია საარჩევნო ადმინისტრაციას რეფორმის საწყის ეტაპზევე მიუთითებდა ხმის მიცემის პროცესის ფარულობასთან დაკავშირებით გამოვლენილ სერიოზულ გამოწვევებზე. 2021 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებზე დაკვირვების შედეგად, როდესაც კრწანისის ოლქში დაიგესტა

³³ საარჩევნო ადმინისტრაცია ბიულეტენებთან დაკავშირებულ დეტალებს განმარტავს, ცესკოს ვებ-გვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://cesko.ge/ge/siakhleebi/pres-relizebi/singleview/11035076-saarchevno-administratsia-biuletenebtan-dakavshirebul-detales-ganmartavs>, განახლებულია: 21.11.2024.

³⁴ „განცხადება კენჭისყრის პროცესთან დაკავშირებით გავრცელებულ დეზინფორმაციაზე“, 2024 წლის 30 ოქტომბერი, ცესკოს ოფიციალური YouTube-გვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://www.youtube.com/watch?v=VkSC31npTmE&t=199s>, განახლებულია: 22.11.2024.

³⁵ „ვიდეოკასტი - რა უნდა ვიცოდეთ ბიულეტენის შევსების ახალი წესის შესახებ“, 2024 წლის 3 ივლისი, ცესკოს ოფიციალური YouTube-გვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://www.youtube.com/watch?v=eZmJUN8XUhc&t=8s>, განახლებულია: 22.11.2024.
„გახსოვდეს, #ბიულეტენი არ გადაკეცო“, 2024 წლის 17 ოქტომბერი, ცესკოს ოფიციალური facebook-გვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://www.facebook.com/CentralElectionCommissionOfGeorgia/videos/528676463327295>, განახლებულია: 22.11.2024.

ელექტრონული ტექნოლოგიები, ორგანიზაცია აღნიშნავდა, რომ „მარკერის საღებავის ფურცლის მეორე მხარეს გაქონვის გამო, მეგ-ნაკლებად შესაძლებელი იყო მიცემული ხმის იდენტიფიცირება აპარატში ბიულეტენის მოთავსების პროცესში, ან, თუ აპარატი რაიმე მიზეზით მას უკან დააბრუნებდა“.³⁶

მარკერის კვალის ბიულეტენის უკანა მხარეს გაქონვის შედეგად ხმის ფარულობის დარღვევის საკითხი საიას სადამკვირვებლო მისიამ 2022 წლის 2 აპრილის ბათუმის საკრებულოს შუალედურ არჩევნებზეც დააფიქსირა და ეს საკითხი თავის ანგარიშში ასახა.³⁷

2023 წლის 1-ელ ოქტომბრის საქართველოს პარლამენტის გორი-კასპის მაჟორიტარი დეპუტატისა და გურჯაანის მერის არჩევნებზე საიამ ასევე გამოავლინა ხმის ფარულობის დარღვევის შემთხვევები იმავე მიზეზით. ორგანიზაციის შეფასებით „ამგვარი პრაქტიკა მნიშვნელოვან რისკს შეიცავდა ხმის ფარულობის დარღვევის თვალსაზრისით და ცესკოს მხრიდან შესაბამის რეაგირებას საჭიროებდა“.³⁸

ორგანიზაცია ანგარიშებს გამოქვეყნებამდე მოსამრებების გაცვლისთვის პროაქტიულად უზიარებდა ცესკოს, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ცესკომ წინასწარ იცოდა აღნიშნული ხარვეზის არსებობის შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ ხმის ფარულობის დარღვევის რისკები საიამ 2024 წლის არჩევნებამდე ცესკოს მიერ გამართულ სასწავლო-საინფორმაციო შეხვედრებზე აღმოაჩინა და ამის შესახებ წინასწარ მიმართა ცესკოს, რომ მიეღო შესაბამისი ზომები ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად. 2024 წლის 28 სექტემბრის №01-01/1607 წერილით³⁹ საიას ეცნობა, რომ ცესკოს მიერ გამართულ „შეხვედრებზე გამოყენებული საარჩევნო ბიულეტენი არის სატესტო ვერსია და შესაბამისად, კენჭისყრის დღეს გამოყენებული ბიულეტენის ხარისხი იქნება განსხვავებული, რაც უზრუნველყოფს ფარულობის დაცვას“.

მნიშვნელოვანია, რომ ვენეციის კომისია ელექტრონული ტექნოლოგიების დანერგვის პროცესში საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციას ნათლად მიუთითებდა ხმის მიცემის ფარულობის უზრუნველსაყოფად ყველა აუცილებელი ზომის მიღების საჭიროებაზე.⁴⁰

³⁶ ლაცაბიძე მ. და სხვები, 2021 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების წინასაარჩევნო გარემოს, არჩევნების დღის, არჩევნების შემდგომი პერიოდისა და შუალედური არჩევნების მონიტორინგის ანგარიში, (თბილისი, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, 2022), საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია:-

https://admin.gyla.ge/uploads_script/publications/pdf/2021%20%E1%83%AC%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98%20%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%97%E1%83%9B%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98.pdf.crdownload_01727961062.pdf, განახლებულია: 22.11.2024.

³⁷ იქვე.

³⁸ ოლიკაძე ნ. „საარჩევნო ელექტრონული ტექნოლოგიების დანერგვის ქართული გამოცდილება და პერსპექტივები“, (თბილისი, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, 2024), საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია:-

https://admin.gyla.ge/uploads_script/publications/pdf/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%9D%20%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%20%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%92%E1%83%95%E1%83%90.pdf_01722589748.pdf, განახლებულია: 22.11.2024.

³⁹ ცესკოს პასუხი საიას მიერ ბიულეტენის ხარისხზე დასმულ შეკითხვაზე - https://admin.gyla.ge/uploads_script/uploads/files/pasuxi-cesko.pdf, განახლებულია: 22.11.24.

⁴⁰ Venice Commission, OSCE/ODIHR, Joint opinion on draft amendments to the Election Code and the Law on Political Associations of Citizens, CDL-AD(2022)047 (Strasbourg: Council of Europe, 2022), ხელმისაწვდომია: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)047-e, para. 41](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)047-e, para. 41), განახლებულია: 22.11.2024.

2024 წლის 26 თებერვლის არჩევნებზე ელექტრონული ტექნოლოგიებით აღჭურვილ უბნებზე (ამომრჩევლის 90%) საარჩევნო ბიულეტენზე სუბიექტის წინ მდებარე წრის გაფერადების შემდგომ მარკერის კვალი სრულად გადადიოდა ბიულეტენის უკანა მხარეს. შესაბამისად ბიულეტენის მთელელ აპარატში (OMR) მოთავსებისას კომისიის წევრებისთვის (განსაკუთრებით საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი კომისიის წევრი), ისევე როგორც საარჩევნო უბანზე ყოფნის უფლების მქონე სხვა სუბიექტებისთვის, მარტივად აღქმადი იყო ამომრჩევლის გამოხატული ნება.

საარჩევნო ბიულეტენისა და სპეციალური ჩარჩო-კონვერტის მიღების შემდეგ ამომრჩეველი შედიოდა ფარული კენჭისყრის კაბინაში და სპეციალური მარკერის გამოყენებით ავსებდა საარჩევნო ბიულეტენს.⁴¹ სპეციალური მარკერით მონიშვნის გაკეთების და ბიულეტენის ჩარჩო კონვერტში მოთავსების შემდეგ სპეციალურ ჩარჩო-კონვერტში მოთავსებული ბიულეტენით ამომრჩეველი მიდიოდა ძირითად საარჩევნო ყუთთან და სპეციალური ჩარჩო-კონვერტის საშუალებით ათავსებდა მას ძირითად საარჩევნო ყუთზე დამონტაჟებულ აპარატში.⁴² იმ შემთხვევაში, თუ ამომრჩეველი ვერ ახერხებდა სპეციალური ჩარჩო-კონვერტის საშუალებით აპარატში ბიულეტენის მოთავსებას, მას შეიძლება დახმარებოდა საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელი პირი/სპეციალური ჩარჩო-კონვერტების დანიშნულებისამებრ გამოყენებაზე ზედამხედველი პირი.

ჩარჩო-კონვერტი განკუთვნილი იყო და ფარავდა მხოლოდ ბიულეტენის იმ ნაწილს სადაც განთავსებული იყო საარჩევნო სუბიექტების ჩამონათვალი. ბიულეტენის ზედა მხარე (საცდელი წრის განთავსების არეალი) არ იფარებოდა ჩარჩო კონვერტით. ამას ადასტურებს ცესკოს მიერ ამომრჩევლის ინფორმირებისთვის გადაღებული და გავრცელებული ვიდეო/აუდიო მასალაც. ბიულეტენის საარჩევნო ურნაში მოსათავსებლად ამომრჩეველი ბიულეტენის პირს მიაბჯენდა ოპტიკური სკანერის მიმღებ სლოტს, რის შემდეგაც იგი ბიულეტენს მოწყობილობის შიდა ნაწილისკენ გადააადგილებენ. მოწყობილობის მიერ ბიულეტენის შეთრევის მომენტში ბიულეტენის გარკვეული ნაწილი (ნაწილ-ნაწილ) მთლიანი ბიულეტენი ჩარჩო კონვერტის მიღმა რჩებოდა.

ამომრჩევლის ხმის ფარულობის უზრუნველსაყოფად ცესკოს დადგენილებით განისაზღვრა, რომ ამომრჩეველი საარჩევნო ბიულეტენს სპეციალური ჩარჩო-კონვერტის საშუალებით ათავსებს ძირითად საარჩევნო ყუთზე დამონტაჟებულ აპარატში იმგვარად, რომ ბიულეტენის წინა მხარე მოექცეს ქვემოლან.⁴³ პროცედურის ამგვარად განსაზღვრის მიზანს სწორედ ამომრჩევლის ხმის ფარულობის დაცვა წარმოადგენდა. თუმცა, ცხადია ეს პროცედურა თავის მიზანს ვერ მიაღწევდა ისეთ შემთხვევაში, თუ ამომრჩევლის მიერ გაკეთებული მონიშვნა ბიულეტენის ორივე მხრიდან იქნებოდა შეცნობადი, რაც ამომრჩევლის ნების იდენტიფიცირების შესაძლებლობას იძლეოდა.

გარდა ამისა, ზოგჯერ ბიულეტენის არასწორი კუთხით მოთავსების ან რაიმე სხვა მიზეზით, აპარატი ბიულეტენს არ იღებდა და უკან აბრუნებდა, ამომრჩეველს კი ეს ბიულეტენები ხელახლა უნდა შეეცურებინა აპარატში. ცესკოს დადგენილების მიხედვით, იმ შემთხვევაში, თუ ხმის დათვლის სპეციალური ელექტრონული მოწყობილობა საარჩევნო ბიულეტენს უკან დააბრუნებს, შესაძლებელია აპარატში მისი

⁴¹ „კენჭისყრის ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით ჩატარების წესისა და პირობების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2023 წლის 6 თებერვლის N7/2023 დადგენილების დანართის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის: „ე“ ქვეპუნქტი.

⁴² იქვე, „ზ“ ქვეპუნქტი.

⁴³ საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2023 წლის 2 აგვისტოს N45/2023 დადგენილებით დამტკიცებული საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა სახელმძღვანელო ინსტრუქცია.

ხელმეორედ მოთავსება.⁴⁴ კვლავ დაბრუნების შემთხვევაში კი, ბიულეტენი გაფუჭებულად მიიჩნევა.⁴⁵ როდესაც ბიულეტენი უკან ბრუნდება, ის ჩარჩო კონვერტის გარეშეა, შესაბამისად შესაძლებელი ხდება მონიშვნის იდენტიფიცირება.

ბიულეტენის გაფუჭებულად მიჩნევის შემთხვევაში, კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა პროცედურებთან ერთად, ბიულეტენი უნდა გადაიკეცოს და შეიკრას ლითონის შემკვერელით.⁴⁶ ამგვარი რეგულირების მიზანსაც ამომრჩევლის ხმის ფარულობის უზრუნველყოფა წარმოადგენს, თუმცა მონიშვნის ბიულეტენის უკანა მხარეს გაქონვის პირობებში ეს პროცედურაც კარგავს აზრს. ცესკოს არგუმენტაციით, მიუხედავად მარკერის გაქონვისა, მაინც არ გამოჩნდებოდა ამ შემთხვევაში, თუ ვის მისცა ამომრჩეველმა ხმა. თუმცა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ფარულობის დარღვევა არამხოლოდ ის, გამჟღავნდეს ვის მისცა კონკრეტულმა პირმა ხმა, არამედ ისიც, საერთოდ მისცა თუ არა ვინმეს ხმა.

ამასთან, საარჩევნო უბნების გახსნისთანავე (06:45 საათზე) „ქართული ოცნების“ წარმომადგენლების მიერ უბნებზე მასობრივად განთავსდა მაღალი გარჩევადობის ვიდეო-კამერები, ხოლო შენობაში არსებული ვიდეო კამერები იყო შეუფუთავ მდგომარეობაში. საარჩევნო უბნებზე „ქართული ოცნების“ მიერ ვიდეოკამერები იმგვარად მოეწყო, რომ ზოგ შემთხვევაში, უყურებდა რეგისტრატორის მაგიდებს და ვერიფიკაციის აპარატებს, ზოგ შემთხვევაში კი - კენჭისყრის კაბინებს და ძირითად საარჩევნო ყუთს.⁴⁷ კენჭისყრის პროცესში ვიდეო-კამერების მონიტორინგი კიდევ უფრო ამძაფრებდა ფარულობის პრინციპის დარღვევის ხარისხს და უარყოფითად გემოქმედებდა ამომრჩევლის ნების თავისუფალ გამოვლენაზე.

გარდა ამისა, საიას მონიტორინგის ფარგლებში მიღებული ინფორმაციის მიხედვით, რიგ შემთხვევებში ამომრჩეველს ბიულეტენის მოთავსებაში ეხმარებოდა არა მხოლოდ უფლებამოსილი პირი - ზედამხედველი კომისიის წევრი, არამედ კომისიის სხვა წევრებიც. უფრო მეტიც, კომისიის წევრები ფიზიკურად ართმევდნენ ბიულეტენს ამომრჩეველს და თვითონ აცურებდნენ აპარატში. შესაბამისად, ხმის მივლელ აპარატებთან თავს იყრიდა ბევრი არაუფლებამოსილი პირი, რითაც კიდევ უფრო მეტად ირღვეოდა ამომრჩევლის ხმის მიცემის ფარულობისა და ნების თავისუფალი გამოვლენის უფლება.

ხმის მიცემის ფარულობის პრინციპის დარღვევა დადგინდა წალკის მუნიციპალიტეტში თეთრიწყაროს რაიონულ სასამართლოში მგკიცებულებების გამოკვლევის ეტაპზეც - მოსამართლის ინიციატივით ჩატარებულმა ექსპერიმენტმა (მგკიცებულებათა გამოკვლევის) ნათლად გამოაჩინა, რომ მარკერის კვალი შეცნობადი იყო ბიულეტენის უკანა მხარეს. ამდენად, სასამართლომ დაადგინა, რომ კენჭისყრის დღეს მასობრივად დაირღვა ამომრჩევლის ხმის ფარულობის პრინციპი, რაც, თავის მხრივ, არღვევს საქართველოს ძირითადი კანონით - კონსტიტუციით გარანტირებულ საარჩევნო უფლებას. შედეგად, წალკის მუნიციპალიტეტში თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს მაგისტრატმა მოსამართლემ 2024 წლის 4 ნოემბრის N3/62-24 (3-63/24) გადაწყვეტილებით დააკმაყოფილა საიას სარჩელი ხმის ფარულობის დარღვევასთან დაკავშირებით და ბათილად ცნო #25 წალკის საოლქო საარჩევნო კომისიის 2024 წლის 31 ოქტომბრის #18/2024 და და #26 თეთრიწყაროს საოლქო საარჩევნო კომისიის 2024 წლის 31 ოქტომბრის #29/2024 განკარგულებები - გააუქმა გექნოლოგიების გამოყენებით ჩატარებული ყველა (ჯამში 30) საარჩევნო უბნის შედეგები.

⁴⁴ საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2023 წლის 6 თებერვლის №07/2023 დადგენილება კენჭისყრის ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით ჩატარების ნუსისა და პირობების განსაზღვრის შესახებ, მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის „თ“ ქვეპუნქტი, ხელმისაწვდომია: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/5713266?publication=6>, განახლებულია: 22.11.2024.

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ იქვე.

⁴⁷ „2024 წლის 26 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნების კენჭისყრის დღის შეფასება“, 2024 წლის 27 ოქტომბერი, საიას ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია: <https://gyla.ge/post/gancxadeba-27octomberi-11saati>, განახლებულია: 22.11.2024.

3. საყოველთაობა

3.1. საყოველთაობის პრინციპის მიმოხილვა

საარჩევნო უფლების შინაარსის ფორმირებას მისი ძირითადი პრინციპები განაპირობებენ. სწორედ მათი კუმულაციური ღაცვა უზრუნველყოფს უფლებით ჯეროვან სარგებლობას. უფლების საყოველთაობის კომპონენტი მნიშვნელოვან გარანტიას წარმოადგენს, რადგან სწორედ მისით არის შესაძლებელი საკანონმდებლო ორგანოში ე.წ. ასახვითი წარმომადგენლობის უზრუნველყოფა. იგი გულისხმობს საზოგადოების ყველა ძირითადი ჯგუფის ინტერესთა ასახვას პარლამენტში.⁴⁸ თუმცა, მისი შეზღუდვა შესაძლებელია სხვადასხვა ცენზების, მათ შორის მოქალაქეობის, ასაკის და დანაშაულის ხარისხის დაწესებით. ეუთოს სტანდარტებით, საყოველთაობის პრინციპი გულისხმობს ინდივიდებისთვის ან ჯგუფებისთვის არადისკრიმინაციულ მოპყრობას სოციალური ან სხვა საფუძვლით.⁴⁹

თანამედროვე სამყაროში, როდესაც ქვეყნებს შორის გადაადგილება ასეთი ინტენსიურია და ხშირია ერთი სახელმწიფოს მოქალაქეების სხვა სახელმწიფოს გერიგორიაზე ცხოვრება, დღის წესრიგში დგება საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის ეროვნულ არჩევნებში მონაწილეობის უზრუნველყოფა. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ ჯერ კიდევ 2005 წელს მიიღო რეზოლუცია, რითაც წევრ ქვეყნებს რეკომენდაცია გაუწია მათი საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის მიეცათ საშუალება ეროვნულ არჩევნებში მონაწილეობა მიეღოთ.⁵⁰ ამ მიზნით, ევროპის საბჭოს წევრმა ქვეყნებმა უნდა ითანამშრომლონ, რათა არასაჭირო დაბრკოლებები არ შეექმნათ მათ გერიგორიაზე მცხოვრებ უცხოელ ამომრჩევლებს.⁵¹ ორგანიზაციის 37 სახელმწიფო გარკვეული ფორმებით (საზღვარგარეთ გახსნილ უბნებით ან ფოსტით) საშუალებას აძლევს მათ მოქალაქეებს მიიღონ ეროვნულ არჩევნებში მონაწილეობა.⁵² ევროპის საბჭოს ფარგლებში მოქმედი ვენეციის კომისიის საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი შესაძლებელს ხდის საარჩევნო უფლებით სარგებლობას საზღვარგარეთ მცხოვრების მოქალაქეებისთვის.⁵³ ამის პარალელურად, ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში არის არაერთგვაროვანი მდგომარეობა. ვენეციის კომისიის ერთ-ერთ დასკვნაში⁵⁴ ხაზგასმულია, რომ საარჩევნო უფლება არ აკისრებს ვალდებულებას სახელმწიფოს ყველა შემთხვევაში უზრუნველყოს საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის ხმის მიცემა, თუმცა ეს არის შესაძლებლობა, რომლის გამოყენებაც სახელმწიფოებს შეუძლიათ.⁵⁵ ვენეციის კომისია მოუწოდებს სახელმწიფოებს, ევროპაში ხშირი მობილობის ტრილში, რომ დაამკვიდრონ პოზიტიური მიდგომა საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის საარჩევნო უფლებით სარგებლობისთვის.⁵⁶ სხვა დასკვნაში ვენეციის კომისია აღნიშნავს, რომ იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც

⁴⁸ გონაშვილი, ვ., ერემაძე, ქ., თევლორაშვილი, გ., კახიანი, გ., კვერენჩილაძე, გ., ჭილაძე, ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, მერიდიანი, 2016, გვ. 276.

⁴⁹ Existing Commitments for Democratic Elections in OSCE Participating States, para. 5.2.

⁵⁰ Abolition of Restrictions on the Right to Vote, Resolution 1459 (2005), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, para. 7.

⁵¹ იქვე.

⁵² ამ ქვეყნების ჩამონათვალი და შედარებითი მიმოხილვა იხ. : Case of Sitaropoulos and Giakoumopoulos V. Greece (Application No. 42202/07), Grand Chamber, European Court of Human Rights, 2012, para. 33-37.

⁵³ Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report - Adopted by the Venice Commission at its 52nd session, p. 8.

⁵⁴ CDL-AD(2007)023-e, Joint Opinion on the 26 February 2007 Amendments to the Electoral Code of the Republic of Armenia by the Venice Commission and the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, para. 10.

⁵⁵ იქვე.

⁵⁶ CDL-AD(2011)022 Report on Out-of-Country Voting, Study No. 580 / 2010, European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), 2010, para. 99.

საკუთარ მოქალაქეებს სამღვარგარეთ ხმის მიცემის უფლებას ანიჭებენ, მოუწევთ ამ უფლების გამჭვირვალე და უსაფრთხო გამოყენების მექანიზმების შემუშავება.⁵⁷

ევროპის საბჭოს მიღმა, სამღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის ხმის მიცემის უფლების თაობაზე განმარტებები გააკეთა აგრეთვე გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმაც. მისი აზრით, როდესაც სახელმწიფო ირჩევს გზას, რომ საკუთარ მოქალაქეებს მისცეს უცხო ქვეყნიდან ხმის მიცემის საშუალება, სახელმწიფოს გარკვეული ვალდებულებები ეკისრება.⁵⁸ პრაქტიკული კუთხით ეს გულისხმობს, რომ სახელმწიფომ უნდა შეაფასოს იმ ადამიანების რიცხვი, რომელთაც სურთ სამღვარგარეთ არჩევნებში მონაწილეობის მიღება, რათა მუსკად განისაზღვროს ხმის მიცემის უბნების რაოდენობა და ადგილმდებარეობა.⁵⁹

3.2. საყოველთაობის პრინციპის დარღვევა 2024 წლის 26 ოქტომბრის საქართველოს პარლამენტის არჩევნებზე

მოქმედი რეგულაციით, სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უბნებს ქმნის ცესკო არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მონაცემების საფუძველზე.⁶⁰ 2024 წლის 26 ოქტომბრის არჩევნებისთვის ცესკომ თავდაპირველად 42 ქვეყანაში მდებარე 53 ქალაქში 60 საარჩევნო უბანი გახსნა.⁶¹ მოგვიანებით, 11 ოქტომბრის სხდომაზე, ამომრჩეველთა რაოდენობის გათვალისწინებით, ცესკომ განკარგულებით დამატებით გახსნა 7 საარჩევნო უბანი უკვე არსებულ ლოკაციებზე. 26 სექტემბერს ყველა ექსტრატერიტორიული საარჩევნო უბანი, დადგენილი პრაქტიკის თანახმად,⁶² უკვე არსებულ დიპლომატიურ და საკონსულო დაწესებულებებში გაიხსნა.⁶³

საჯარო წყაროებში გავრცელებული ინფორმაციით, მსოფლიოს არაერთ წერტილში საქართველოს მოქალაქეებს უწევდათ მნიშვნელოვანი მანძილის დაფარვა და საკმაოდ მაღალი თანხის გადახდა, რათა საკუთარი საცხოვრებელიდან მისულიყვნენ საარჩევნო უბანამდე.⁶⁴ მოქალაქეები ცესკოს და საქართველოს

⁵⁷ CDL-AD(2007)023-e, Joint Opinion on the 26 February 2007 Amendments to the Electoral Code of the Republic of Armenia by the Venice Commission and the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, para. 10.

⁵⁸ Human Rights Committee, Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 3278/2018, para. 7.5.

⁵⁹ იქვე.

⁶⁰ საქართველოს საარჩევნო კოდექსი, 23-ე მუხლის მე-7 ნაწილი.

⁶¹ საიას შეფასება სამღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნასთან დაკავშირებით, საიას ვებ-გვერდი, 2024 წლის 11 ოქტომბერი, https://www.gyla.ge/post/8417?fbclid=IwY2xjawGqadlleHRuA2FlbQlxMAABHYqbPJ1XII2GpY8JwrDtIHGkiDjailIMIQwsmW Gd31yVzWanCqkUoCNHug_aem_k8Chxap8ozejv1uP3ew8Og, განახლებულია: 20.11.2024.

⁶² „გიორგი კალანდარიშვილი - სამღვარგარეთ საარჩევნო უბნების ორგანიზება მანიპულაციურად წარმოხინდა, რამაც არაერთი მითის თუ ლეზინფორმაციის ფორმირება გამოიწვია“, საინფორმაციო პორტალი „1TV“, 2024 წლის 24 სექტემბერი, ხელმისაწვდომია:

<https://1tv.ge/news/giorgi-kalandarishvili-sazghvargaret-saarchevno-ubnebis-organizeba-manipulaciurad-warmochinda-ramac-araerti-mitis-tu-dezinformaciis-formireba-gamoiwvia/>, განახლებულია: 20.11.2024.

⁶³ საიას შეფასება სამღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნასთან დაკავშირებით.

⁶⁴ „არჩევნებისთვის შორ გზაზე - ემიგრანტები მგზავრობის შესაძლებლობებს ეძებენ“, საინფორმაციო პორტალი „რადიო თავისუფლება“, 2024 წლის 12 ოქტომბერი, ხელმისაწვდომია: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/%e1%83%94%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%92%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%a2%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%a9%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%9c%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%a1%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a8%e1%83%9d%e1%83%a0-%e1%83%92%e1%83%96%e1%83%90%e1%83%96%e1%83%94/33155487.html>, განახლებულია: 20.11.2024.

საგარეო საქმეთა სამინისტროს მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში სთხოვდნენ უბნების გახსნას.⁶⁵ საია მიიჩნევს, რომ იმ მოცემულობაში, როდესაც საგარეო საქმეთა სამინისტროს, არ გამოუჩენია შესაბამისი პოლიტიკური ნება საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნის მიზნით დროებითი საკონსულო დაწესებულებების გახსნის თაობაზე, ცესკო, როგორც არჩევნების ადმინისტრირებაზე პასუხისმგებელი ორგანო, ვალდებული იყო ემოქმედა პროაქტიულად, გაეზიარებინა საქართველოს მოქალაქეთა სურვილი და ამომრჩევლის ინტერესიდან გამომდინარე მიემართა სამინისტროსთვის უბნების გახსნისკენ.⁶⁶

საარჩევნო კოდექსის 23-ე მუხლის მე-7 ნაწილში არსებული დებულება, რომელიც საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნას ეხება, მნიშვნელოვან სამართლებრივ ხარვეზებს შეიცავს. კერძოდ, ნორმა არასაკმარისად ამუსტებს ცესკოსა და საგარეო საქმეთა სამინისტროს შორის ინფორმაციის გაცვლის პროცედურებს. არ არის მკაფიოდ განსაზღვრული, კონკრეტულად რა სახის ინფორმაცია და რომელი საფუძვლით უნდა მოიპოვოს ცესკომ. ნორმა არ განმარტავს, ვალდებულია თუ არა საგარეო საქმეთა სამინისტრო თავად მიაწოდოს ცესკოს შესაბამისი ინფორმაცია, თუ ცესკომ უნდა მოითხოვოს ის. ამასთან, პრაქტიკაში სამინისტრო მხოლოდ საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლობების შესახებ ინფორმაციას აწვდის საარჩევნო ადმინისტრაციას, თუმცა ეს შემლუღვა კანონის გეგმისგან არ გამომდინარეობს. ნორმის ბუნდოვანება და მრავალგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობა ეჭვქვეშ აყენებს მის კონსტიტუციურობას. ეს განსაკუთრებით პრობლემურია საარჩევნო კანონმდებლობისთვის, სადაც სიცხადე და განჭვრეტადობა უმნიშვნელოვანეს პრინციპებს წარმოადგენს.

აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებით, 7 სექტემბერს ორგანიზაცია „სამართლიანმა არჩევნებმა“ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სარჩელით მიმართა. მისი საფუძველი იყო საზღვარგარეთ მცხოვრები საკონსულო აღრიცხვაზე მყოფი საქართველოს მოქალაქეების მიერ ცესკოს თავმჯდომარისგან მიღებული წერილები, რითაც ცესკოს თავმჯდომარემ უბნების გახსნაზე მათ უარი უთხრა. სასამართლომ შეწყვიტა საქმის წარმოება და განმარტა, რომ ცესკოს უბნების გახსნასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მისაღებად დრო 2024 წლის 26 სექტემბრამდე ჰქონდა. ხოლო ცესკოს თავმჯდომარის წერილები, ვერ ჩაითვლებოდა სხვა სახელმწიფოებში საარჩევნო უბნების შექმნის თაობაზე მიღებულ ოფიციალურ გადაწყვეტილებად. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ მართალია, კანონმდებლობით ცესკო ვალდებული იყო საზღვარგარეთ შეექმნა საარჩევნო უბნები, თუმცა, სად გახსნიდა მათ, მის დისკრეციულ უფლებამოსილებას წარმოადგენდა.

საია ვერ გაიზიარებს სასამართლოს ამ პოზიციას. ასევე, მიუღებელია დადგენილი პრაქტიკა უბნების გახსნის თაობაზე მხოლოდ მუდმივმოქმედ საკონსულო და დიპლომატიურ წარმომადგენლობის შენობაში. მაშინ, როდესაც ქართული კანონმდებლობა არ მზღდავს საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნის მიზნით დროებითი საკონსულო დაწესებულებების გახსნის შესაძლებლობას.

როგორც წინამდებარე დოკუმენტით უკვე აღინიშნა, გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ დადგენილია, რომ თუ სახელმწიფო ნებას აძლევს უცხოეთში მცხოვრებ მოქალაქეებს არჩევნებში მიიღონ მონაწილეობა, მაშინ ამ სახელმწიფომ უნდა შეაფასოს იმ ადამიანების რიცხვი, რომელთაც სურთ საზღვარგარეთ არჩევნებში მონაწილეობის მიღება, რათა მუსგად განისაზღვროს ხმის მიცემის უბნების რაოდენობა და ადგილმდებარეობა. ეს ორი კომპონენტი კუმულატიურად არის მნიშვნელოვანი.

⁶⁵ „60 უბანი საზღვარგარეთ - რომელ ქალაქებში შეძლებენ ხმის მიცემას ემიგრანტები“, საინფორმაციო პორტალი „რადიო თავისუფლება“, ხელმისაწვდომია: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%93-%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%AB%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9C-%E1%83%AE%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A1-%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%92%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98/33137847.html>, განახლებულია: 20.11.2024.

⁶⁶ საიას შეფასება საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების გახსნასთან დაკავშირებით.

შესაბამისად, რადგან საქართველოს აქვს გაცხადებული, რომ უცხოეთში მცხოვრებ მოქალაქეებს აძლევს არჩევნებში ხმის მიცემის შესაძლებლობას, მასვე ეკისრება შესაბამისი პირობების უზრუნველყოფის ვალდებულება. გარდა ამისა, შესაბამისი უბნები უნდა შეექმნა უცხოეთში შესაბამისი ლოკაციებზე მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეებთან რაც შეიძლება ახლოს, რათა მოქალაქეს საკუთარი უფლების განხორციელებისთვის გაუმართლებლად მაღალი გვირთი არ დაჰკისრებოდეს.

შეჯამება

საია მიიჩნევს, რომ პრეზიდენტის სარჩელთან მიმართებაში არ მოქმედებს აკრძალვა, რომლის მიხედვითაც არჩევნებამდე 15 თვიან ვადაში დაუშვებელია საარჩევნო პროცედურების მომწესრიგებელი ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობა, ვინაიდან პრეზიდენტის მიერ სადავოდ მიჩნეული ნორმატიული შინაარსი არჩევნებამდე 15 თვით ადრე იყო განუჭვრეტელი. ამასთან საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა შეაჩეროს გასაჩივრებული სამართლებრივი აქტები, რაც საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე აუკრძალავს ახლად არჩეულ პარლამრს შეკრებას და უფლებამოსილების ცნობას.

საია მიიჩნევს, რომ 2024 წლის 26 თებერვლის საპარლამენტო არჩევნებზე სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო ამომრჩევლის ხმის ფარულობის სისტემური დაცვა. სასამართლოს მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებამ საარჩევნო უფლების ხმის ფარულობის ნაწილს ისეთი ნორმატიული შინაარსი მიანიჭა, რომელიც არსებითად ამიანებს არჩევნების მთლიანობას და არღვევს საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრული საარჩევნო პრინციპებს. ხმის ფარულობის პრინციპი ამომრჩეველს იცავს ისეთი საფრთხისგან, რომელმაც შესაძლოა გემოქმედება მოახდინოს მის არჩევანზე და შეზღუდოს იგი. გარდა ამისა, ის უზრუნველყოფს როგორც პირის კონკრეტული პოლიტიკური პარტიის სასიკეთოდ, ასევე სხვა პოლიტიკური სუბიექტების წინააღმდეგ გაკეთებული არჩევანის ფარულობას. ეს პრინციპი იცავს ამომრჩევლის ავტონომიურობას. ის არა მხოლოდ პროცედურულ დაცვას სთავაზობს მას, არამედ დემოკრატიული სახელმწიფოს მმართველობაში ჩართულობის აუცილებელ კომპონენტს წარმოადგენს.

არჩევნების ადმინისტრირებაზე პასუხისმგებელმა სახელმწიფო ორგანომ არჩევნების ორგანიზება იმგვარად უნდა შეძლოს, რომ ამომრჩეველს არ დასჭირდეს საარჩევნო ადმინისტრაციისგან მიღებული ინსტრუქციისგან განსხვავებული, დამატებითი, ინდივიდუალური ძალისხმევის გაწევა ან განსაკუთრებული ზომების მიღება საკუთარი არჩევანის კონფიდენციალურობის დასაცავად. ხმის ფარულობის მასშტაბური დარღვევა შესაძლოა შეფასდეს როგორც არჩევნებზე ისეთი ფუნდამენტური გეგმავლება, რომელსაც შეეძლო კანდიდატების მიერ მოპოვებული ხმების პროცენტული მაჩვენებლების მოდიფიცირება და შედეგად, არჩევნების საბოლოო შედეგის შეცვლა. იმ შემთხვევაში, როდესაც კენჭისყრის პროცესში ხმის ფარულობასთან დაკავშირებული პრობლემები კომპლექსური და მძიმეა, რაც მნიშვნელოვნად არყვეს დემოკრატიისადმი მოსახლეობის ნდობას, საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურობის დადგენასთან ერთად, უნდა შეაფასოს ამ არაკონსტიტუციური ნორმების გავლენა ჩაგარებული არჩევნების შედეგებზე.

საყოველთაოობის პრინციპის ჭრილში საია იმართებს გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის პოზიციას, რომ თუ სახელმწიფო ირჩევს იმ მოდელს, რომლითაც უცხოეთში მცხოვრებ მოქალაქეებს აქვთ ეროვნულ არჩევნებში მონაწილეობის უფლება, მაშინ ამ სახელმწიფომ უნდა მიიღოს შესაბამისი ზომები, რათა განსაზღვროს ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა, გასახსნელი უბნები და მათი ლოკაციები. საქართველომ ეს სტანდარტი დაარღვია და ვერ უზრუნველყო შესაბამისი უბნების გახსნა იმ ამომრჩევლებთან ახლოს, რომლებსაც სურდათ არჩევნებში მონაწილეობის მიღება.

IV. თანდართული დოკუმენტების სია

ა. დოკუმენტები, რომლებიც სასურველია ერთვოდეს მოსაზრებას (გთხოვთ, მონიშნოთ შესაბამისი უჯრა)

- სადავო ნორმატიული აქტის გექსტი.
- „სასამართლოს მეგობრის“ მოსაზრების ელექტრონული ვერსია.

ბ. სხვა დოკუმენტები:

- ამონაწერი მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესკრიდან
-

მოსაზრების ავტორის ხელმოწერა:

თარიღი: 22 ნოემბერი, 2024